

PODZÁMECKÁ ZAHRADA

Putování za dřevinami

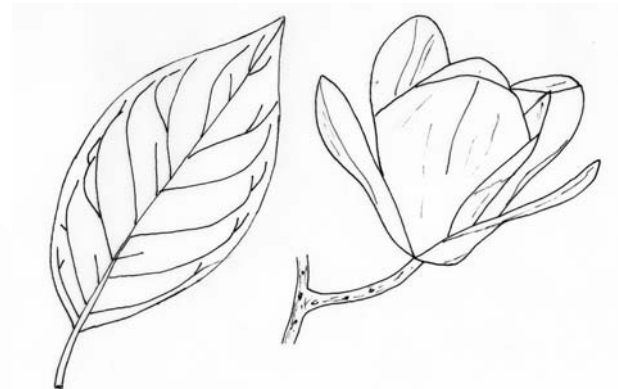
- 1 Dům vrchního zahradního pomocníka
- 2 Zookoutek (bývalý skleník)
- 3 Flóra
- 4 Dům zahradníka
- 5 Fontána amorků
- 6 Colloredova kolonáda a giardino secreto
- 7 Busta arcibiskupa Ferdinanda Marii Chotka
- 8 Okrasný parter
- 9 Zahradní portikus
- 10 Římská fontána
- 11 Chotkův rybník
- 12 Deštník
- 13 Chrámek přátelství
- 14 Ruiny
- 15 Břizový pavilon
- 16 Busta arcibiskupa Maxmiliána Josefa Sommerau-Beeckha
- 17 Stříbrný most
- 18 Růžová treláž
- 19 Maxmiliánova kolonáda
- 20 Divoký rybník
- 21 Čínský pavilon
- 22 Obelisk
- 23 Maxmiliánův dvůr
- 24 Busta arcibiskupa Rudolfa Jana Habsburského
- 25 Dlouhý rybník
- 26 Rybářský pavilon
- 27 Pavi dvůr
- 28 Vázový most
- 29 Chotkova brána
- 30 Chotkovo schodiště
- 31 Vstupní brána z ulice Na Kopečku
- 32 Lavička s postamentem a vázou
- 33 Postament s vázou
- 34 Kamenný stůl
- 35 Kruhová lavička
- 36 Lyrovník tulipánokvětý
- 37 Jinan dvoualočný
- 38 Platan javorolistý
- 39 Borovice limba
- 40 Tis červený
- 41 Dřezovec trojtrný
- 42 Borovice lesní
- 43 Katalpa trubačovitá
- 44 Dlouhá alej

Dějiny Podzámecké zahrady se odvíjejí již od 16. století. Současnou podobu krajinářského parku získal a ve 30. a 40. letech 19. století za biskupů F. M. Chotka a M. Sommerau-Beeckha dle projektu Antona Archeho. První seznam dřevin pěstovaných v zahradě se dochoval z roku 1883 a obsahoval 173 různých taxonů. V současné době je možné v Podzámecké zahradě najít cca 120 druhů stromů a cca 100 druhů keřů.

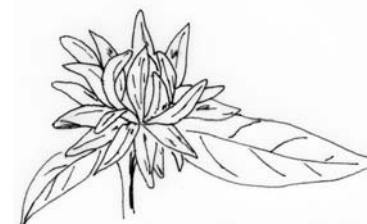
Okrasný záhon před zámkem

Putování za zajímavými dřevinami Podzámecké zahrady začínáme u okrasného záhonu před budovou zámku. Nechal jej zde založit arcibiskup B. Fürstenberg v druhé polovině 19. století. Jeho podstatnou část tvoří zelené plůtky ze **zimostrázu vždyzeleného** (*Buxus sempervirens*). Jedná se o evropský druh stálezeleného keře, domácí je také v severní Africe a Malé Asii. Protože se dá výborně tvarovat řezem, stal se nepostradatelnou součástí zahrad již od antiky. Byly z něho vytvářeny nejen různé vysoké plůtky a ornamenty, ale keře byly zastříhovány do podoby roztočivých geometrických tvarů, věcí, zvířat i lidských postav. Toto umění se nazývá art topiari.

Šácholan Soulangeův

U Domu zahradníka je vysazeno několik kvetoucích keřů. Nejvíce pozornosti na sebe poutá **šácholan Soulangeův** (*Magnolia x soulangeana*). Rod *Magnolia* v sobě zahrnuje okolo 125 druhů stromů a keřů, jejichž domovinou je jihovýchodní Asie i americký kontinent. V evropských zahradách se dnes nejčastěji pěstuje právě kříženec nazvaný šácholan Soulangeův. Jedná se o 2–6 m vysoký keř až menší strom, který byl vypěstován v roce 1820 ve francouzské královské zahradnické akademii ve Fromont. Poručík Soulange-Boudin zde zkrížil asijské druhy šácholan obnažený a šácholan liliokvětý. První rostlina vykvetla v roce 1826 a její velké růžové květy vyvolaly zasloužený obdiv. Nejvíce pozornosti na sebe dřevina poutá v době květu, v Podzámecké zahradě to bývá v průběhu dubna. V sousedství šácholanu roste také **sazaník květnatý** (*Calycanthus floridus*), pocházející ze Severní Ameriky. Exoticky působí jeho hnědočervené květy, které se na keři postupně objevují v průběhu května a června.

Sazaník květnatý

Lyrovník
tulipánokvětý

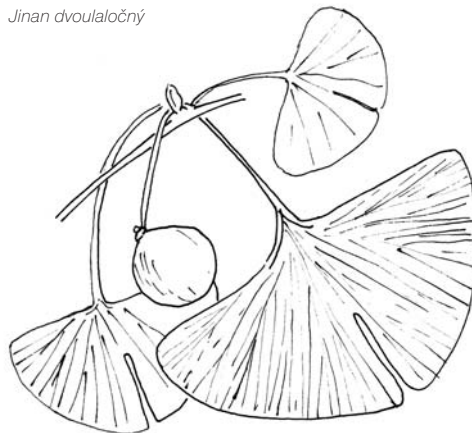
Cestou jsme minuli tmavě zelený ostrov jehličnanů, obklopující objekt Ruin, a již se nám otevírá pohled na travnatou plochu, které vévodí **lyrovník tulipánokvětý** (*Liriodendron tulipifera*). Jeho stáří lze odhadnout na cca 180 let a pro mimořádnou malebnost koruny a majestátní rozměry (výšku 35 m a průměr kmene 150 cm) je zapsán mezi Památné stromy. Lyrovník tulipánokvětý byl ze Severní Ameriky do Evropy přivezen již na konci 17. století. Evropanům učaroval především díky svým květům zvonkovitého tvaru v kontrastní barevné kombinaci oranžové a žlutozelené, připomínajícím květy tulipánů. Český název lyrovník upozorňuje také na zajímavé listy tohoto stromu, které svým tvarem připomínají antický hudební nástroj – lyru. V literatuře je také uváděn název liliovník, což je prostý překlad vědeckého jména. Na podzim se listy vybarví do zářivé žluté barvy. Strom kvete poměrně krátkou dobu na přelomu května a června, ale po opadu okvětních plátek zůstává na stromě výrazné souplodí šišticevitého tvaru.

Nedaleko na břehu Chotkova rybníka jsou vysazeny dva méně známé keře. Oba pocházejí ze Severní Ameriky. **Halézie karolínská** (*Halesia carolina*) je řídkým keřem dorůstajícím v domovině výšky až 6 m. Pozornost na sebe poutá především na přelomu dubna a května, kdy se na jejích větvích objevuje množství drobných bílých zvonkovitých kvítků. Po zbytek roku lze na keři najít plody velmi zajímavého čtyřhranného tvaru. V sousedství roste keř **vilín viržinský** (*Hamamelis virginiana*). Hrubě vroubkované listy mají podobný tvar jako líška obecná. Na podzim získávají žlutou barvu a to je důvod, proč si málokdo povšimne, že se v říjnu objevují na keři také květy s nitkovitými světle žlutými květními plátky.

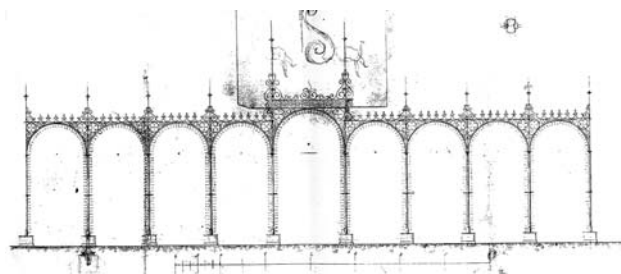
Halézie karolínská

Jinan dvoualaločný

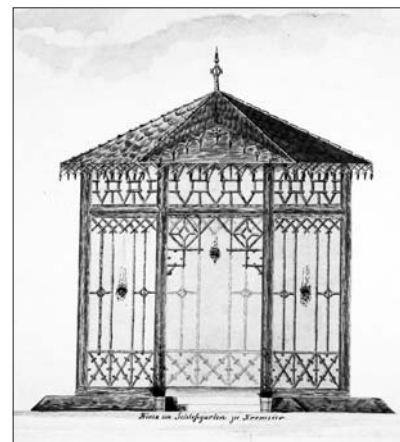

Na protějším břehu mlýnské strouhy rostou dva mohutné exempláře **jinanu dvoualaločného** (*Ginkgo biloba*). Tento strom rostl před 150 miliony let i na území Evropy, jak dokládají fosilní zbytky. Dnes je jeho domovinou Čína, ale od první poloviny 18. století se s oblibou pěstuje znovu i v evropských zahradách a parcích. Ač je botanicky blízkým příbuzným jehličnanů, svým vzhledem a proměnami během roku se podobá spíše listnáčům. Listy šedo zelené barvy vyrůstají ve svazečcích na koncích krátkých větvíček, na podzim se vybarví zářivě žlutě. Jinan patří mezi dvoudomé rostliny, a proto se plody připomínající velikostí a tvarem třešně objevují pouze na samičím stromě. Nejprve jsou zelené, později získají žlutou barvu. Než je začnete sbírat, pamatujte, že výrazně páchnou. Listy obsahují látky s příznivými účinky na podpoření krevního oběhu.

Treláž, náčrt z druhé poloviny 19. století

Vstoupili jsme do aleje, která byla založena již na konci 18. století. Tehdy zde rostly jilmy, dnes ji tvoří převážně habry obecné a je postupně obnovována. Byla nazývána **Smutnou alejí**, protože hustě nasázené stromy vytvářely silný stín. Také se jí říká „Alej vzdechů“, protože byla a stále je oblíbeným místem setkávání zamilovaných. Přivádí návštěvníky ke Stříbrnému mostu klenoucimu se nad bývalou mlýnskou strouhou. Ten spojuje plochu „staré zahrady“ s parkově upravenými plochami založenými před polovinou 19. století. V této části nás vítá vzdušná kovová treláž rámuující pohled na nejpůsobivější partii krajinářského parku. V letním období je porostlá růžemi odrůdy **‘New Dawn’** amerického šlechtitele Henryho A. Dreera. Byla uvedena na trh již v roce 1930 jako první popínavá růže opakující kvetení během roku.

Břízový pavilon, náčrt z 60. let 19. století

Po cestě vedoucí podél mlýnské strouhy jsme došli k tzv. Břízovému pavilonu. Tato stavba obohatila zahradu v druhé polovině 19. století a obklopuje ji skupina **břízy bělokorých** (*Betula pendula*). Bříza je většinou spojována s obdobím jara. Velmi brzy raší a její vzdušná jemná koruna s drobnými lístky působí svěže během celého roku. Na podzim se listy zbarví do žluté barvy. Nejtypičtější pro břízu bělokorou je však barva kůry, která zůstává i ve stáří bílá. Tato vlastnost bylo využito při výzdobě zde stojícího pavilonu. Jeho stěny byly původně vyplněny ornamentem právě z bělostných větví břízy. Pavilon velmi trpí řádným vandálů, kteří již zničili většinu této výzdoby.

Nedaleko stojí busta zpodobňující zakladatele této části parku, arcibiskupa Maxmiliána J. Sommerau-Beckha. V roce 1863 byla umístěna pod korunu tzv. **Maxmiliánova dubu**. Tento dub měl arcibiskup vlastnoručně vysadit a rád pod ním sedávat. Původní strom byl zničen při vichřici a byl nahrazen mladým **dubem zimním** (*Quercus petraea*). Mnohem častěji se v zahradě potkáte s **dubem letním** (*Quercus robur*). Oba tyto druhy jsou našimi domácími dlouhověkými dřevinami. V kompozici zahrady vyniknou v době rašení svým intenzivním bronzově zeleným zbarvením listů. V podzimních měsících získávají jejich listy hnědou barvu. Vytrvávají na větvích dlouho do zimy a část jich opadá až na počátku nového vegetačního období.

Busta pod Maxmiliánovým dubem

Dlouhá alej

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV
ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVISTE
V KROMĚŘÍŽI

NÁRODNÍ CENTRUM
ZAHRADNÍ KULTURY
V KROMĚŘÍŽI

vydal NPÚ ÚOP v Kroměříži
text Lenka Křesadlová

historické podklady Archiv Arcibiskupství olomouckého
fotografie archiv NPÚ ÚOP v Kroměříži

grafická úprava www.tbmsign.com

tisk xxxx

Spolufinancováno z programu „Podpora pro památky UNESCO“ Ministerstva kultury ČR

Borovice limba,
borovice Jeffreyova

V Podzámecké zahradě se můžete setkat s 11 druhy borovic. Na této procházce se seznámíme s 5 z nich. Vlevo od pěšiny k Maximiliánově kolonádě vás pravidelným vejčitým tvarem koruny upoutá **borovice limba** (*Pinus cembra*), která přirozeně roste v Alpách a Karpatech. Její tenké tuhé jehlice vyrůstají ve svazečku po třech kusech a na spodní straně mají dva výrazné bílé proužky. Velkým olejnatým semenům v šiškách se říká limbové oříšky. Po levé straně cesty stojí dva stromy druhu **borovice vejmutovka** (*Pinus strobus*). Ta byla ze Severní Ameriky do Evropy dovezena v polovině 18. století, patřila k nejčastěji vysazovaným cizokrajným dřevinám v krajinářských parcích. Architekti si na ní cenili malebného tvaru koruny, tvořeného nestejně dlouhými vodorovně postavenými větvemi. Její jehlice, vyrůstající po pěti ve svazečku, jsou dlouhé, měkké, se dvěma bílými proužky. Řídkou korunou pravidelného obrysu se vyznačuje další severoamerický druh, **borovice Jeffreyova** (*Pinus jeffreyi*). Velmi tuhé, dlouhé šedo zelené jehlice vyrůstají ve svazečku po třech, nahloučené na konci výhonů.

Archibiskup Sommerau-Beech nechtěl při zakládání parku čekat, až mladé stromky vyrostou, a proto byly sázeny již dospělé stromy, které nechal vykopávat ve svých lesích. Mezi nimi byl pravděpodobně také **tis červený** (*Taxus baccata*) stojící na okraji louky. Na základě obvodu kmene je jeho stáří odhadováno až na 500 let, ale tento údaj je nutné brát s velkou rezervou. Rozměry dřeviny ovlivňuje mnoho dalších činitelů, jako je např. živost půdy, klima a podobně. Tis je naší domácí dřevinou, jeho dřevo bylo velmi ceněno např. pro výrobu luků, a proto byl téměř vykácen, nyní je zákonem chráněný. Většina částí rostliny je jedovatá. Tis roste dobře i na zastíněném místě a dá se velmi snadno tvarovat řezem, podobně jako zimoztráz. V těsné blízkosti tisu byla vysazena další jehličnatá dřevina, **jedlovec kanadský** (*Tsuga canadensis*). Jak jméno napovídá, pochází ze Severní Ameriky. Vyznačuje se krátkými, sytě zelenými jehlicemi, které mají na zadní straně dva bílé proužky. Roste pomalu a velmi dobře snáší zastínění.

Tis červený

Habr obecný "Columnaris"

Habr obecný

Na rohu odbočky k Maximiliánově kolonádě stojí strom s neobvykle pravidelným, široce vejčitým tvarem koruny. Jedná se o kultivar **habru obecného** *Carpinus betulus* "Columnaris". Korunu má velice bohatě větvenou a listy jsou o něco tmavší než u původního druhu. Habr obecný je nejpočetněji zastoupeným druhem stromu v Podzámecké zahradě. Kromě odolnosti a nenáročnosti si tento náš domácí strom zahradní architekti cení pro velmi brzké rašení i kvetení a intenzivní žluté podzimní zbarvení listů. Mezi ostatními dřevinami vyniká také jeho hladký černošedý kmen. Patří k hlavním dřevinám používaným v historických zahradách na tvarované ploty, vysoké stěny a loubí, o čemž se můžete přesvědčit v nedaleké Květné zahradě.

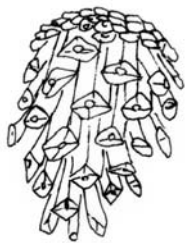

Platan javorolistý
Platan východní

Od Maximiliánovy kolonády se otevírá pohled na majestátní skupinu **platanů**. Jedná se pravděpodobně o největší skupinu platanů v naší republice. Tito veličáni zde byli jako malé stromky vysazeni okolo roku 1840. Dnes dosahují výšky přes 40 m a obvodu kmene 5 m. Krajinářskými architekty je platan oblíben především pro světlé zbarvení kmene i větví, které na sebe poutá pozornost nejen v zimě, ale i v době vegetace. Povrch kmene zůstává i ve vysokém stáří hladký, protože horní vrstvy kůry se neustále odlupují. Listy platanu raší později než u většiny okolních dřevin a na podzim získávají nejdříve nažloutlou a později velmi intenzivní hnědou barvu. V Podzámecké zahradě se

pěstují tři druhy platanů, **platan západní** (*Platanus occidentalis*) pocházející ze Severní Ameriky, **platan východní** (*Platanus orientalis*) rostoucí na Balkáně, v Řecku i Malé Asii a jejich kříženec **platan javorolistý** (*Platanus hispanica*). Nejsnáze se rozliší dle tvaru listů.

Borovice lesní

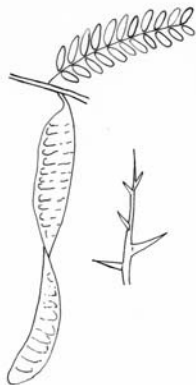
Borovice limba

borovice rumenská

Při cestě od Maxmiliánovy kolonády můžete mít několik **borovic lesních** (*Pinus sylvestris*) s malebně rozeklaným nepravidelným obrysem koruny a kmenem s načervenalou barvou borky. Její šedozelené tuhé jehlice vyrůstají ve svazečcích po dvou. Na kraji louky stojí mohutný strom borovice lesní, který se již ve spodní části kmene výrazně větví, což není pro tento druh dřeviny obvyklé. V těsné blízkosti roste další borovice s pravidelnou hustou korunou kuželovitého tvaru. Jedná se o **borovici rumenskou** (*Pinus peuce*), která je domácí na Balkáně. Její jehlice vyrůstají ve svazečku po pěti.

Akát bílý

Dřezovec trojtrnný

Od okraje porostu se otevírá pohled na louku se skupinou stromů, která je tvořena akáty bílými a dřezovci trojtrnnými. Obě tyto dřeviny pocházejí ze Severní Ameriky. Do Evropy byl **akát bílý** (*Robinia pseudoacacia*) přivezen zahradníkem francouzského krále Ludvíka XIV. Vespasianem Robinem v roce 1635. Zahradní architekti zaujaly bizarně zkroutené větve, hluboce rozbrázděná kůra, jemné zelenošedé olistění a hojná bílá květenství intenzivní vůně, která se objevují v druhé polovině května. Strom pozdě raší a postrádá i výraznější podzimní zbarvení listů. Lichožpeřené listy opadávají většinou ještě zelené. **Dřezovec trojtrnný** (*Gleditsia triacanthos*) má podobně jako akát velmi jemné olistění, oba druhy také pozdě raší. Dřezovec vyniká v podzimních měsících žlutým zbarvením sudožpeřených listů a výraznými plody. Až 40 cm dlouhé lusky jsou nejdříve zelené, později hnědočervené a vytrvávají na rostlině až do jara příštího roku. Z větví i přímo z kmene stromu vyrůstají velké jednoduché nebo trojdlílné trny.

Smrk ztepilý 'Cupressina', smrk východní

Vilín japonský

V blízkosti Divokého rybníka roste několik druhů smrků. Náš domácí **smrk ztepilý** (*Picea abies*) je nejpočetněji zastoupeným jehličnatým stromem v porostu parku. Byl vysazován především ve skupinách jako výrazný tmavý prvek kontrastující s živou zelení převažujících listnáčů. Toho bylo využíváno k navození pochmurné, stišné atmosféry (Ruiny) nebo smrky vytvářely stálezelené pozadí drobné zahradní architektury (Maxmiliánova kolonáda). Bohužel staré smrky v Podzámecké zahradě byly napadeny kůrovcem, který původní stromy z větší části zahubil. Přímo na břehu rybníka roste také kultivar smrku ztepilého *Picea abies* 'Cupressina', jehož koruna je velmi hustá, úzce kuželovitá, zavěšená až k zemi. V sousedství byl vysazen **smrk východní** (*Picea orientalis*) pocházející z Malé Asie. Jeho jehlice jsou krátké, tuhé a lesklé. Tvar koruny bývá hustý, kuželovitý. Tomuto jedinci bohužel odumřely spodní větve. Při pohledu zpět severním směrem roste u cesty mohutný **smrk dvoubarevný** (*Picea bicolor*). Jeho domovem je Japonsko. Stříbřitý nádech dodávají celé dřevině jehlice s výraznými světlými proužky.

Cesta nás vede dále na břeh Dlouhého rybníka, po kterém běží dvouřadá alej, nazývaná též **Dlouhá alej**. První stromořadí je v tomto místě doloženo již na počátku 19. století, kdy byl břeh tehdejšího rybníka lemován ovocnými stromy. Při přeměnách Podzámecké zahrady na krajinářský park byl Dlouhý rybník zvětšen do současné rozlohy a po celé délce břehu došlo k výsadbě dvouřadé aleje z jirovců (koňských kaštanů). Na přelomu 19. a 20. století byly stárnoucí jirovce nahrazeny lipami – **lipou srdčitou** (*Tilia cordata*) a **lipou velkolistou** (*Tilia platyphyllos*).

Vracíme se zpět k zámecké budově. Po překonání tzv. Vázového mostu nás v časně jarním období upoutají dvě rostliny vilínu. Jedná se o **vilín japonský** (*Hamamelis japonica*). Jeho květy se rozvírají hned, jak se trochu oteplí, často již v lednu. Původní druh má květy jasně žluté, jejich koruna se skládá ze čtyř velmi úzkých, po okraji zvlněných plátků. Pěstuje se několik kultivarů s květy v různých odstínech žluté až purpurové barvy. Na podzim se listy tohoto keře vybarvují dožluta až oranžova. Na shledanou.

Smrk dvoubarevný

